

”Alla vet exakt hur det är i Tensta, men dom har aldrig varit här”

En studie av mediebild vs. människors berättelser om plats och gemenskap i Tensta

Min Stockholmsskildring 2021

Miranda Balic, Anna Whitlocks gymnasium

Handledare: Viktor Johnsson

VT 2021

Innehållsförteckning

Inledning.....	3
Bakgrund	3
Teori	4
Syfte och frågeställning.....	5
Metod.....	5
Resultat och analys	6
Diskussion.....	9
Slutsats	9
Veras plats: Tensta gymnasieskola	11
Magnus plats: Granholmstoppen	12
Lydias plats: Ellinsbergsskolan.....	13

Detta är en förkortad version av den ursprungliga uppsatsen som följer riktlinjer för gymnasiearbete och traditionell, akademisk uppsats.

Inledning

Tensta, en plats och ett bostadsområde i Stockholm, med en grå framsida men med ett färgstarkt innehåll. Detta är nu min uppfattning om den plats jag och många andra i min närhet har eller har haft förutfattade meningar om.

Syftet med denna studie är att utforska berättelser från bosatta i området Tensta. Personligen har jag ingen egentlig koppling till området. Jag hade endast observerat Tensta på avstånd, hört om platsen i nyheter eller i populärkultur, trots att det är en del av Stockholm där jag bor. Med en utgångspunkt i individuella berättelser ville jag med studien ge en mer djupgående och personlig bild av Tensta. Intresset ligger också i att jämföra individens bild av området med det som kan kallas för mediebild. Mitt huvudsakliga fokus ligger dock i att lyfta fram individens berättelse och ge den en plats. Sällan är det just den bosattes perspektiv som visas och granskas och jag tycker att detta perspektiv bör visas oftare i forskning så väl som media.

Bakgrund

Järva är en stadsdel i Solna kommun som gränsar bland annat till Sundbyberg och Sollentunas kommun (Solna stad, 2015). När jag talar om Järva i den här uppsatsen menar jag de områden som gränsar till Järvafältet vilka hör till kommunerna Solna, Sundbyberg, Sollentuna, Järfälla och Stockholm. Här ligger flera stora bostadsområden och stadsdelar; Akalla, Husby, Kista, Rinkeby och Tensta.

Miljonprogrammets historia

1965 beslutade riksdagen att det skulle byggas en miljon nya bostäder i Sverige de kommande tio åren. Detta fick benämningen ”miljonprogrammet” (Stockholmskällan, 2020). Innan 1960-talet var området kring Tensta ett gammalt kulturlandskap som bestod av åkrar, gårdar och torp. Men efter riksdagsbeslutet 1965 påbörjades det stora projektet som gjorde Tensta till den bebodda, tätorten vi känner igen idag (Stockholmskällan, 2021). Idén med miljonprogramsområdena var att de skulle vara tillgängliga för både arbetarklassen samt medelklassen. Initiativet kom från riksdagen men både Stockholms stad och privata företag byggde i området. Olika typer av bostäder byggdes så att alla typer av konstellationer kunde få plats, men i specifika områden byggdes ofta likadana hus. Anledningen till detta var att det var viktigt att kostnaderna var låga och byggtiden så kort som möjlig (Stockholmskällan, 2021).

Järvalyftet

Järvalyftet, ett projekt som påbörjades 2006, var ett initiativ från Stockholm stad med tanken att, till skillnad från föregående åtgärder, hitta en hållbar och långsiktig lösning för att upprusta områdena

som räknas till Järva. Man ville satsa på både en social och ekonomisk utveckling och precis som när området byggdes upp på 60-talet skulle privata och statliga aktörer samarbeta. Projektet inleddes med en undersökning som skulle senare visa på att de som bodde i området inte kände sig trygga samt att fastigheterna var i behov av renovering. En upprustning av Järvaområdet beslutades vilket planerades sträcka sig fram till 2030 (Svenska Bostäder, 2021). Det väcktes snabbt ett motstånd mot Järvalyftet från de boende och kontakten mellan de boende och bostadsbolagen var mycket låg. Vissa hyresgäster fick reda på att deras hus skulle rivas för att ge plats till nya fastigheter som skulle ha mycket högre hyra vilket många som bodde i området inte hade råd med (Svenska Dagbladet, 2007). All kritik som riktades mot projektet gjorde att det fick sättas på paus men har sedan återupptagits med utgångspunkten ökat inflytande för de boende i området (Brisman, 2011).

Mediebild av Tensta

Gomnam (2012) visar att medias bild av Tensta och de boendes egen bild inte stämmer överens samt att det finns en struktur i rapporteringen kring förortsområden där de boende i Tensta behandlas som några utanför. Gomnam menar att boende i Tensta av media klart lyfts fram som "den andre", en teori som i korthet går ut på att man separerar sig själv och de andra som man identifierar ingår i sin grupp från de som anses inte tillhöra ens grupp, de utomstående. De som bor i Tensta beskrivs som något främmande och farligt till skillnad från "viet" som ses som det normala (Gomnam, 2012). Kvällstidningar fokuserar våldsbrott i sin rapportering om Tensta, medan DN lägger fokus på det sociala livet i Tensta samt bränder och olyckor. Oavsett fokus är mediebild negativ

Teori

Platskänsla är ett sätt att förklara hur människor tänker och känner i relation till en plats vilket genomsyrar vårt vardagliga liv. Den brittiska geografen Gillian Rose fördjupar sig i vad platskänsla innebär i texten "Place and identity: a sense of place" (Rose, 1995). Begreppet kan tolkas på många sätt men jag väljer att använda det som en teori för att förstå de intervjuades inställning till deras personligt valda plats samt området Tensta. Känslorna och tankarna personen har kring platsen kan vara positiva eller negativa i olika grad men det kan också innebära en mer neutral inställning. I de intervjuer jag har genomfört så har de frågor jag ställt mer lutat åt att den intervjuade ska visa en plats som är viktig och i dessa fall har personen valt platser som de har en positiv bild av.

Begreppet platskänsla har med mening och känsla att göra och hur vi definierar, tolkar och representerar platsen. Platskänsla handlar inte bara om oss själva utan även på synen om "den andre" och begreppet skiftar beroende på vem du är, vad du har för bakgrund och vilken miljö du

vistas i. Exempel på detta är att folk som bor i Tensta blir den andre för någon utanför och tvärtom så blir folk som inte bor i Tensta den andre för de boende i Tensta. Det är viktigt att förstå att begreppet platskänsla handlar om människans relation till platsen, inte platsen i sig (Rose, 1995).

Syfte och frågeställning

Med utgångspunkt i inledning, bakgrund och tidigare forskning vill jag sätta fokus på den individuella berättelsen om hur förändringarna i Tensta området och vilken bild de intervjuade har över sin stadsdel. Jag vill lyfta fram de enskilda personernas berättelser för att sätta perspektiv på den enformiga bilden många utomstående har fått av Tensta. Individens berättelser och upplevelser ska få plats och lyftas för att få en djupare och mer nyanserad bild av området. Fokus ligger på individens enskilda bild i relation till plats.

Jag har följande preciserade frågeställningar;

- Hur upplever individer att vara bosatta i Tensta utifrån platskänsla?
- På vilka sätt liknar eller skiljer sig mediebilden och individens bild åt?

Metod

I min studie vill jag få fram individens upplevelser och tankar, hur boende i Tensta tycker och tänker kring teman som platser, mediebild och trygghet/otrygghet. Därför passar kvalitativ metod och ett fokus på att lyfta fram själva *texten* i t.ex. ett samtal (Bryman, 2018, s. 300). Det lättaste sättet att få reda på vad människor tänker och tycker är att fråga dem själva och jag har då valt att genomföra min undersökning med hjälp av kvalitativ intervju.

Intervjuer

Jag har fått kontakt med de jag intervjuat genom en person som har bott länge i området. Detta har underlättat mycket eftersom människorna jag mött har öppnat upp sig mer. Intervjuerna kan ses som semistrukturerade vilket innebär att jag hade en intervjuguide med formulerade frågor, men jag var flexibel med vilken ordning jag ställde frågorna beroende på hur samtalet gick fram (Denscombe, 2009, s. 224).

Som inledning av samtalet frågade jag den intervjuade om de kunde visa mig en plats som var viktig för dom i Tensta området och er vår promenad började jag ställa mina fortsatta frågor. När samtalet var i gång lät jag den intervjuade prata på någorlunda fritt och anpassade mina frågor utifrån var de befann sig i sin berättelse. Här följer en kortfattad presentation av intervjupersonerna.

Intervju 1: "Vera", kvinna i 60-års åldern, inflyttad till Tensta 2008, bosatt där sedan dess. Valde platsen Tenstas Gymnasieskolas skolgård.

Intervju 2: "Magnus", man i 40-års åldern, flyttade till området i början av 2000, flyttade senare därifrån runt 2015 men är ofta på plats i Tensta trots detta. Valde platsen Granholmstoppen.

Intervju 3: "Lydia", kvinna i 20-års åldern, har sedan födseln bott i området och bor kvar. Valde platsen Elinsbergsskolan.

Det har genomgående varit viktigt för mig att lyfta fram *"synpunkterna som de uttrycks av informanterna"* (Denscombe, 2009, s. 264), det vill säga att låta de intervjuade få berätta sin egen historia och ge sitt eget perspektiv på frågorna som jag ställde.

Resultat och analys

Utifrån sammanfattningarna av intervjuerna och mina frågeställningar, har jag identifierat ett antal teman;

- Gemenskap
- Trygghet
- Förändringar över tid
- Vi och dom
- Självpupfattning och identitet

Dessa teman kommer jag att använda mig av för att jämföra Veras, Magnus och Lydias berättelser för att få en djupare förståelse samt en större helhet av vad individen tycker om området Tensta. Jag väver även in teorin om platskänsla utifrån Rose (1995) i resonemanget.

Gemenskap

Den generella uppfattningen som jag har fått utav intervjuerna gällande känslan av gemenskap är relativt liknande mellan de intervjuade. Man upplever att området har en stark gemenskap som genomsyrar vardagen men som kanske var mer utåtriktad tidigare än vad den är idag, vilket är precis det som Rose menar i sin teori om platskänsla. De känslor vi känner till platsen är något som påverkar vår vardag och är med oss hela tiden. (Rose, 1995). När vi diskuterar då jämfört med nu i intervjuerna menas det i de flesta sammanhang innan eller i början av Järvalyftet. Ett exempel som Magnus tar upp är att många bor och lever mer slutet i familjen och det egna huset och mindre utåtriktat än vad som gjordes tidigare. Han menar, som Vera och Lydia, att gemenskapen fortfarande är närvarande men att sedan upprustningen och sedan kameraövervakningen infördes, har mycket förflyttats och försvunnit. Detta kan bero på den upprustning som skedde både 2016 med kameraövervakningen och Järvalyftet, självfallet kan även pandemisituationen spela in. Enligt teorin

om platskänsla så förändras relationen till platsen när de förändras fysiskt, vilket gör att man delvis söker sig bort från platsen eller samlingspunkten (Rose,1995).

Vera valde Tensta gymnasium som sin viktiga plats vilket, enligt henne, blev en tydlig symbol för att den gemenskap som funnits tagits bort. Runt och i gymnasiet rörde sig mycket folk och byggnaderna runt omkring var andra viktiga samhällsfunktioner, så som bibliotek och servicehus för pensionärer. När gymnasiet lades ner, försvann de andra samlingsplatserna runt om också och idag är den enda verksamheten som fortfarande pågår idrottshallen. Även för Lydia var det en skola som betydde mycket, men då grundskolan. Där formades hon, växte upp och mycket av den hon är idag kommer från den tiden. Utifrån Rose (1995) kan vi förstå varför den här platsen blev viktig för Lydia eftersom det centrala för platskänsla är de sociala relationer som bildas på platsen.

Trygghet

Känslan av trygghet är något som skiljer sig en aning mellan de intervjuade, vilket kan bero på många olika anledningen så som deras olika åldrar, kön och upplevelser. Både Vera och Magnus menar att det känner sig trygga i området men kan se att det finns en viss otrygghet och oro också. Vera säger att "tryggheten hänger mycket på hur du har det själv och din livssituation", vilket överensstämmer med det som Magnus menar, att om du själv utsätter dig för otrygga situationer, blir det otryggt i Tensta. Lydia däremot upplever att som helhet är Tensta relativt tryggt men lyfter fram att hon känner sig otrygg när hon går hem på kvällarna. Här kommer frågan om kön och ålder upp då Lydia är yngre och kvinna vilket skiljer sig från till exempel Magnus som är äldre och man. Att känna otrygghet som kvinna i koppling till plats är något som Rose lyfter och säger att platser kan representera känslor av trygghet och säkerhet men att detta inte alltid behöver vara fallet (Rose, 1995).

Förändringar över tid

Ett centralt tema i intervjuerna är den förändring som har skett i Tensta över tid. Vad som blir då och nu skiljer sig lite mellan de olika intervjuade på grund av deras ålder men det centrala är hur Tensta var innan och efter Järvalyftet. Det är tydligt att en förändring har skett och att det är något som har påverkat alla intervjuade på något sätt. Förr var det mycket umgänge ute i parker och samlingspunkter såsom Tensta gymnasium och nu är det mer umgänge inomhus, något som startade redan innan pandemin. Detta kan bero på att många saker i Tensta har lagts ned, t.ex. bibliotek, skola, Systembolaget, banker och Tensta marknad. Enligt Lydia har Tensta i och med detta blivit gråare och mer tungt än förut. De punkter som hade mycket liv och rörelse är idag borta.

Dessa förändringar har ändrat centrala platser och punkter i Tensta, både rent utseendemässigt men också känslomässigt. Enligt Rose (1995) så kan dessa förändringar påverka människors känslomässiga band till platsen samt relationer till andra och därmed individens identitet. Under Järvalyftet var det

ett tydligt motstånd till de förändringar som var planerade i projektet. Detta kan ha skavt på den platskänsla många hade och kan ha varit en anledning till det motstånd projektet mötte, man hade inte förståelse för hur starka de känslomässiga banden var i koppling till plats.

Vi och dom

Något som har diskuterats både i de intervjuer jag har genomfört, samt andra studier och forskningsprojekt, är känslan av att det finns *ett vi och ett dom*. Detta är något som Vera och Lydia tycker märks starkt och är också något de är väldigt påverkade av i sitt vardagsliv när de befinner sig i umgängen utanför Tensta. Utifrån platskänsla kan detta bero på de tankar och känslor vi har till platserna, i detta fall en trygg plats (hemma) och en otrygg plats som är utanför ens bekväma punkt (Rose, 1995). Magnus lyfter fram den "offerkofta" som han upplever finns hos många i Tensta. Eftersom "dom" (media, staten, människor utanför) har en negativ bild av de som bor i Tensta ser flera Tenstabor, enligt Magnus, inte heller att det är värt att försöka ändra sig. Återigen kan vi se hur hårt platskänsla präglar invånarna i området på grund av känslorna till hur andra uppfattar Tensta, alltså de utanför platskänsla till Tensta. Eftersom de utanför är en större grupp med mer makt kan det bli så att minoriteten (de boende i Tensta) känner att det inte finns någon mening att kämpa emot det starka fördomarna som finns.

Mediebilden och individens bild

Medias rapportering kan skapa starka känslor kopplade till platsen som är negativa, vilket i sin tur leder till fördomar och negativa tankar om både området och de som bor där, men de boende kan också få en negativ bild av sig själva när deras viktiga plats, område eller punkt porträtteras som negativ, farlig eller främmande. När media uttrycker sig negativt kan en Tenstabo uppleva att ett hot är riktat mot deras plats eller område vilket leder till att de känner ett hot mot sin identitet. Eftersom identitet och självuppfattning är så starkt kopplade till platskänsla kan vi förstå de allvarliga konsekvenser medias bild kan ge (Rose, 1995).

Utifrån resultaten från Gomnams studie, Frans och Mezher's arbete och de intervjuer jag har genomfört kan man tydligt se en skillnad i individens bild av Tensta och medias bild av Tensta. De som jag har intervjuat håller med om att de sker brott i Tensta, precis som det gör överallt i Sverige, men till skillnad från media är den allmänna bilden av området som individen har, väldigt positiv. Gemenskapen, arrangemang och trygghet är saker som sällan nämns eller tas upp av media i koppling till området, vilket är något som är närvarande i området enligt Magnus, Lydia och Vera. Bilden man får av media är nästan enbart negativ vilket inte stämmer med den vardagliga verklighet som individen upplever.

Diskussion

Det är tydligt att intervjudeltagarna upplever att media målar upp en negativ bild som påverkar uppfattningen människor utanför Tensta har av platsen. Denna negativa mediebild är något som konfirmeras av tidigare studier. Det som inte nämns i de tidigare studierna är hur mediebilden påverkar de boende i Tensta. Både Lydia och Magnus lyfter upp denna problematik och hur den negativa bilden som media ger, förändrar de boendes självuppfattning. Många i området tappar då hoppet och känner att det inte är någon mening att kämpa emot. Eftersom många invandrare också bor i Tensta blir det extra svårt då man ska bygga sig ett nytt hem på en plats som är väldigt främmande. Om man från början har en negativ bild riktad mot sig kan det vara svårt att motbevisa den. Det blir ett tungt ansvar för boende i Tensta och andra förortsområden att visa och motbevisa de fördomar som tas upp i media, ett ansvar och en uppgift som få personer utanför dessa områden behöver tänka på.

Media har en mycket stor makt och påverkan över människor och deras uppfattning inom ett område. Detta har jag visat på både genom de intervjuer jag har framfört och den berättelse individen delar med sig av men också genom att använda teorin om platskänsla. Jag har fått syn på hur de känslomässiga band och tankar vi har om platserna runt omkring oss påverkar våra vardagliga liv och, som jag genom mina intervjuer har förstått, vår identitet och självuppfattning. Mediebilden skapar en stereotyp som både personer utanför och boende i Tensta tar till sig. Eftersom denna bild är negativ gör detta att många får en mer kritisk bild av området än vad som faktiskt stämmer överens med verkligheten.

Slutsats

Mitt arbete visar att bilden som individen har av Tensta består av olika delar som jag har valt att sammanfatta till fem teman, vilka består av; *gemenskap, trygghet, förändringar över tid, vi och dom och självuppfattning och identitet*. Utifrån dessa har jag fått syn på att bilden av området är en aning delad på grund av olika erfarenheter men att i helhet har de boende en bild av att området i huvudsak är en plats med positiva känslor kopplade. Den påvisade mediebilden och den individuella bilden är tydligt olika och den negativa mediebild jag har påvisat är något som inte stämmer överens med individens upplevelse.

Genom intervjuerna har jag fått syn på den problematik som medias bild ger, inte bara på grund av bilden människor utanför Tensta får av området, utan även bilden de boende i området får av sig själva. Porträtteringen media ger är direkt skadlig för Tenstaborna och deras självuppfattning eftersom rapporteringen nästan alltid visar att området och de boende är ofördelaktigt och negativt.

Både kort och långsiktigt blir detta ett problem då många boende i området tar till sig den stämpeln som sätts på dem och istället för att motbevisa fördomarna blir en del av dem. När en individ hela tiden får höra och se den negativa bild som riktas mot dem, på grund av det område de bor i, uppstår en hopplöshet. Men hopplösheten är inte det som definierar Tensta. Med avstamp från Rose teori om *platskänsla* (1995) och berättelserna i min studie, kan vi förstå att trots all den negativitet som riktas mot området så är gemenskapen central. Under alla år av förändring, otrygghet och trygghet har gemenskapen bestått.

Veras plats: Tensta gymnasieskola

Magnus plats: Granholmstoppen

Lydias plats: Ellinsbergsskolan

